УДК 159.923.2:316.774
DOI https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2026.3.16

Вінс В. А.
кандидат психологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри практичної психології
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID: 0000-0002-7285-7711

Чумак В. В.
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності С4 «Психологія»
за освітньою програмою «Практична психологія»
Університету Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID: 0009-0007-6398-5803

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ СУЧАСНИХ МЕДІА НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

PSYCHOLOGICAL IMPACT OF CONTEMPORARY MEDIA ON THE MASS CONSCIOUSNESS OF THE INDIVIDUAL

Статтю присвячено теоретичному аналізу психологічного впливу сучасних медіа на масову свідомість особистості в умовах розвитку інформаційного суспільства та цифрових технологій. Розкрито історію наукового вивчення феномену масової свідомості, проаналізовано підходи вітчизняних і зарубіжних дослідників до розуміння її сутності та основних характеристик – емоційності, мінливості, неоднорідності, мозаїчності, суперечливості й аморфності. Обґрунтовано, що масова свідомість не є простою сукупністю індивідуальних поглядів, а становить самостійне психологічне утворення, яке формується під впливом інформаційного середовища та проявляється у масовій поведінці. Особливу увагу приділено аналізу маніпулятивних технологій медіапростору – емоційного впливу, повторення інформації, апеляції до авторитету та інформаційного перевантаження, які підвищують ризики дезінформації, психологічного тиску, емоційного виснаження й зниження критичності мислення особистості. Розглянуто специфіку прихованого впливу цифрових платформ, здатних прогнозувати поведінку аудиторії та формувати ефект «інформаційної бульбашки». З'ясовано, що проблема психологічного впливу медіа набуває особливої актуальності в умовах війни та суспільної нестабільності, коли інформація стає інструментом формування суспільних настроїв і поведінкових моделей. Визначено ключові чинники психологічної стійкості особистості до інформаційного впливу – емоційну саморегуляцію, критичне мислення, медіаграмотність та інформаційну гігієну. Наголошено, що розвиток цих якостей є необхідною умовою психологічної безпеки особистості в сучасному медіапросторі. Показано поведінковий вимір масової свідомості – масову поведінку, яка може набувати як конструктивного, так і деструктивного характеру залежно від суспільних настроїв. Результати дослідження можуть бути використані у психологічному консультуванні, освітніх програмах з медіаграмотності та подальших наукових розробках проблеми протидії маніпулятивному впливу медіа.

Ключові слова: масова свідомість, психологічний вплив, маніпулятивні технології, медіапростір, психологічна стійкість, медіаграмотність.

The article presents a theoretical analysis of the psychological impact of contemporary media on mass consciousness amid the dynamic development of the information society and digital technologies. The history of scientific study of the mass consciousness phenomenon is outlined, and the approaches of domestic and foreign researchers to understanding its essence and main characteristics are analyzed, namely emotionality, variability, heterogeneity, mosaicism, inconsistency and amorphousness. It is substantiated that mass consciousness is not a simple sum of individual views but constitutes an independent psychological formation shaped by the informational environment and manifested in mass behaviour. Particular attention is paid to manipulative technologies of the media space, including emotional influence, repetition of information, appeal to authority and information overload, which increase the risks of disinformation, psychological pressure, emotional exhaustion and decreased critical thinking. The hidden influence of digital platforms, capable of predicting audience behaviour and creating an information bubble effect, is also examined. It is established that the problem of media influence becomes particularly urgent under conditions of war and social instability, when information turns into a tool for shaping public moods and behavioural patterns. Key factors of psychological resilience to informational influence are identified, namely emotional self-regulation, critical thinking, media literacy and information hygiene. It is emphasized that developing these qualities is a necessary condition for ensuring the psychological safety of individuals in the modern media space. The findings can be applied in psychological counselling, media literacy education and further research on countering manipulative media influence on mass consciousness.

Key words: mass consciousness, psychological influence, manipulative technologies, media space, psychological resilience, media literacy.

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Постановка проблеми. В умовах динамічного розвитку інформаційного суспільства й активного впровадження цифрових технологій медіа та соціальні мережі істотно позначаються на свідомості особистості, її емоційному стані, поведінкових патернах і ціннісних орієнтаціях. Ця проблематика набуває особливої гостроти в контексті воєнного часу, коли інформація перестає бути лише засобом пізнання дійсності й перетворюється на потужний інструмент впливу – на масову свідомість, суспільні настрої, емоційний фон та моделі поведінки населення.

Сучасний інформаційний простір відзначається великими обсягами контенту, високою швидкістю його розповсюдження, підвищеною емоційною забарвленістю та широким застосуванням маніпулятивних прийомів. Це, своєю чергою, посилює загрози дезінформації, психологічного тиску на особистість, емоційного вигорання та втрати здатності до критичного осмислення інформації. Масова свідомість, сформована під тиском такого інформаційного середовища, набуває ознак підвищеної емоційної реактивності, некритичного ставлення до отримуваних відомостей і послаблення індивідуальної відповідальності за власні судження й дії. Саме тому питання психологічної стійкості особистості до інформаційних впливів набуває сьогодні особливого суспільного значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема психологічного впливу медіа, застосування маніпулятивних технологій та механізмів формування масової свідомості перебуває у фокусі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних учених. Зокрема, психологічні аспекти маніпуляцій у медійному просторі стали предметом наукового аналізу таких зарубіжних авторів як С. Бредшоу, Х. Бейлі, Ф. Говард, У. Кемпбел-Сміт, А. Хенлі та М. Хок.

У вітчизняній науці інформаційно-психологічний вплив і маніпулятивні практики в засобах масової інформації досліджували З. Кісіль, М. Мамонтова, О. Невельська-Гордєєва, В. Нечитайло, К. Трегуб і Д. Швець. Окремий напрям становлять роботи, присвячені медіасоціалізації особистості та впливу медіапростору на її становлення, – цю проблематику розробляли О. Зінчина, А. Мазепа, О. Петрунько, Л. Ткач та М. Смирнова.

Питання маніпулятивного впливу засобів масової інформації на свідомість людини знайшли відображення у працях О. Войтка, Ж. Горіної, М. Гришина, В. Кацалапа, А. Литвинчука, В. Петрика, Л. Семака та Є. Скулиша.

Мета дослідження. Відтак, метою статті є теоретичний аналіз психологічного впливу сучасних медіа на масову свідомість особистості, розкриття основних механізмів та технологій маніпулятивного впливу медіапростору, а також визначення психологічних чинників, що сприяють формуванню стійкості особистості до негативного інформаційного впливу в умовах воєнного часу та суспільної нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Наукове осмислення феномену масової свідомості пройшло тривалий і неоднолінійний шлях розвитку. Поняття «масова свідомість» почало закріплюватися в соціологічному, психологічному та філософському дискурсі приблизно з середини XIX століття, проте справжнього теоретичного розвитку воно набуло на початку XX століття – в період глибоких політичних зрушень, становлення масових комунікацій та формування нових моделей соціальної взаємодії.

Значний сплеск наукового інтересу до цієї проблематики спостерігався у 1920-х роках, після чого впродовж певного часу дослідницька увага до неї помітно послабилася. Відродження активного наукового пошуку в цій сфері відбулося у 1980-х роках, коли стрімкий розвиток інформаційних технологій, телебачення та масової культури знову поставив на порядок денний питання про вплив інформаційних потоків на суспільну свідомість [11, с. 17].

У сучасній науці масову свідомість трактують як одну з форм суспільної свідомості, причому саме таку, що найповніше втілюється на практиці [11, с. 27]. Зокрема, П. Сахно розглядає масову свідомість як окремий тип суспільної свідомості, притаманний великим неструктурованим спільнотам людей – масам [11, с. 27]. Формування такої свідомості відбувається через взаємодію значної кількості індивідів, об'єднаних спільними переживаннями, інтересами, впливом інформаційного середовища чи певними соціальними подіями. При цьому масова свідомість не зводиться до простої суми поглядів окремих осіб – вона постає як самостійне психологічне явище зі своєю внутрішньою логікою розвитку та функціонування.

У свою чергу, Н. Шипуліна тлумачить масову свідомість як систему уявлень чи поглядів, підтримувану більшістю членів суспільства [12, с. 458]. Таке визначення акцентує на колективній природі цього феномена та його тісному зв'язку із суспільною комунікацією. Ця залежність набуває особливого значення в умовах сучасного медіасередовища, де інформація розповсюджується практично миттєво, а суспільні настрої можуть стрімко трансформуватися під дією новинного контенту, соціальних мереж, рекламних повідомлень чи політичної пропаганди. У цифрову епоху масова свідомість дедалі тісніше пов'язана з інформаційними потоками та алгоритмічними механізмами медіаплатформ, здатними впливати на формування суспільних установок, емоційних реакцій і поведінкових моделей населення.

Наповнення масової свідомості визначається сукупністю цінностей, переконань, соціальних норм і поведінкових зразків, притаманних тій чи іншій людській спільноті. Ці уявлення виникають унаслідок соціальної взаємодії, комунікативних процесів та засвоєння інформації, що надходить із зовнішнього середовища [7, с. 172]. За своєю природою масова свідомість має загальносоціальний вимір, водночас отримуючи легітимацію з боку конкретної масової спільноти. Хоча в основі її формування лежать індивідуальні свідомості окремих осіб, масова свідомість не є точним відтворенням жодної з них – вона постає як якісно нове психологічне утворення [7, с. 172]. У теперішніх умовах саме медіапростір значною

мірою визначає зміст масової свідомості, впливаючи на формування суспільних оцінок, емоційних реакцій та поведінкових моделей людей.

Серед основних характеристик масової свідомості науковці виділяють емоційність, мінливість, неоднорідність, мозаїчність, суперечливість та аморфність [7, с. 173]. Ці особливості зумовлюють високу чутливість масової свідомості до зовнішнього інформаційного впливу. Сучасні медіа активно використовують емоційно насичений контент, сенсаційність, тривожні повідомлення та інформаційні провокації, оскільки саме емоційний вплив дозволяє швидше формувати суспільні настрої та впливати на поведінку людей. У таких умовах критичне мислення та психологічна стійкість особистості стають важливими чинниками протидії маніпулятивному впливу інформаційного середовища.

Поведінковим проявом масової свідомості є масова поведінка, яка відображає зовнішню реалізацію колективних емоцій, настроїв, переконань та соціальних установок. Масова поведінка зазвичай має ситуативний, емоційний та недостатньо організований характер. Вона виникає як реакція великої кількості людей на певні суспільно значущі події, інформаційні повідомлення або кризові ситуації. На думку П. Сахно та К. Сахно, масова поведінка є переважно стихійною та тимчасовою формою позагрупової поведінки великих мас людей, яка залежить від конкретних соціальних обставин [11, с. 12]. У сучасному інформаційному суспільстві масова поведінка дедалі частіше формується саме під впливом медіапростору, де соціальні мережі та засоби масової інформації здатні швидко об’єднувати людей навколо певних подій, емоцій або ідей.

У сучасному інформаційному суспільстві повністю уникнути маніпулятивного впливу медіа практично неможливо, адже людина безперервно перебуває в полі інформаційної взаємодії. Елементи маніпуляції можуть бути присутніми в новинних заголовках, рекламних повідомленнях, контенті соціальних мереж, політичних промовах, відеоматеріалах і навіть у звичайному міжособистісному спілкуванні. Медіа сьогодні виконують не лише інформаційну функцію, а й активно впливають на емоційний стан, систему переконань, поведінку та масову свідомість суспільства.

У психологічній науці маніпуляцію визначають як прихований вплив на особистість, метою якого є зміна її поведінки, переконань чи емоційного стану відповідно до інтересів того, хто здійснює цей вплив. М. Мамонтова тлумачить маніпуляцію як форму психологічного впливу, наслідком якої стає приховане спонукання людини до вчинків, що суперечать її дійсним потребам і бажанням [8, с. 148]. В основі маніпулятивного впливу лежить свідоме спотворення інформації, а також подолання внутрішніх психологічних захисних механізмів особистості, здатних протидіяти прийняттю нав'язуваних установок.

Дослідники визначають кілька ключових характеристик маніпулятивного впливу. Насамперед, об'єктом маніпуляції виступає саме психіка людини та її внутрішній світ. По-друге, такий вплив має прихований характер, унаслідок чого особа не завжди спроможна вчасно виявити факт психологічного втручання. По-третє, здійснення маніпуляції потребує значного рівня фахової майстерності та глибокого знання психологічних особливостей людини. Для впливу на масову свідомість нерідко залучаються фахові політтехнологи, спеціалісти з медіа, блогери чи інфлюенсери громадської думки, які володіють умінням формувати довіру та здійснювати емоційний вплив на аудиторію [6, с. 126–127].

У межах сучасного медіапростору маніпулятивні технології інтегрують у собі як вербальні, так і невербальні механізми впливу. Їх реалізація відбувається через текстовий контент, фото– й відеоматеріали, емоційно забарвлені заголовки, коментарі, алгоритмічні системи рекомендацій, а також механізми соціального доведення (лайки, коментарі, рейтингові показники), не оминаючи використання ботів і цілеспрямованих інформаційних кампаній [3, с. 18]. Сукупність цих чинників істотно посилює вплив медіа на масову свідомість, водночас породжуючи додаткові загрози психологічній безпеці особистості.

Значний вплив на становлення світогляду, ціннісних орієнтацій, поведінкових патернів та емоційного реагування людини мають також сучасні медіа й масова культура загалом. У процесі систематичного споживання медіапродукції особистість поступово інтеріоризує певні соціальні норми, стереотипні уявлення, моделі емоційного реагування та критерії оцінювання подій. Цей процес набуває особливої інтенсивності саме в цифровому середовищі, де людина щодня стикається з великим масивом інформаційних повідомлень. О. Петрунько зазначає, що сучасні медіа виконують не тільки інформаційну, а й соціалізаційну роль, впливаючи на становлення особистості, її ціннісну систему та поведінкові установки [за 10].

М. Гришин наголошує, що розвиток цифрових платформ суттєво розширив інструментарій прихованого впливу на масову свідомість, адже вони дають змогу не лише транслювати інформацію, а й прогнозувати поведінкові реакції аудиторії, вивчати її потреби та цілеспрямовано діяти на емоційну й переконувальну сфери особистості [3, с. 17–18]. Алгоритмічні механізми соціальних мереж вибудовують для кожного користувача персоналізований інформаційний простір, у якому переважає контент, співзвучний його попереднім уподобанням, емоційним станам і поглядам. Унаслідок цього формується так званий ефект «інформаційної бульбашки», коли особистість поступово втрачає спроможність сприймати альтернативні погляди та зберігати критичність мислення щодо отримуваної інформації.

Реалізація маніпулятивного впливу сучасних медіа здійснюється через розмаїття психологічних тактик і технологій. До найпоширеніших належить технологія емоційного впливу, яка ґрунтується на використанні страху, тривожності, відчуття загрози, провини чи обурення з метою формування бажаних

реакцій у аудиторії. Оскільки емоційно насичений контент значно швидше привертає увагу та краще закарбовується в пам'яті порівняно з нейтральною інформацією, сучасні медіа систематично вдаються до драматизації подій, використання сенсаційних заголовків і шокуючих повідомлень [6, с. 128].

Не менш розповсюдженою маніпулятивною тактикою виступає багаторазове повторення інформації. Регулярне відтворення певних тез чи ідей створює ілюзію їхньої правдивості та суспільної важливості. Внаслідок постійної присутності повідомлення в медіапросторі людина починає сприймати його як достовірне, навіть якщо це не підкріплено фактичними доказами. Особливого поширення ця технологія набула у сфері політичної пропаганди, рекламної діяльності та інформаційно-психологічних операцій [3, с. 18].

Суттєвим інструментом маніпулятивного впливу постає також апеляція до авторитету. За такого підходу інформація транслюється через відомих особистостей, фахівців, блогерів, лідерів громадської думки чи популярних медіаперсон, довіра до яких з боку аудиторії є достатньо високою. Подібна стратегія знижує рівень критичного осмислення інформації та підвищує вірогідність засвоєння нав'язуваних установок [9, с. 75]. Роль цього механізму значно зросла завдяки соціальним мережам, адже сучасні блогери та інфлюенсери часто справляють на свідомість аудиторії більший вплив, ніж традиційні медіа.

Ще одним каналом реалізації маніпулятивного впливу є інформаційне перевантаження. Значний обсяг новин, повідомлень та емоційно забарвленого контенту виснажує психічні ресурси людини й ускладнює здатність до критичного осмислення отримуваних даних. За умов безперервного інформаційного потоку сприйняття інформації набуває фрагментарного характеру – людина орієнтується здебільшого на емоційне враження чи вже готові оцінки подій, а не на самостійний аналіз. Це послаблює здатність до глибокого аналітичного мислення та підвищує вразливість особистості до маніпулятивних впливів медіасередовища.

Одним із ключових чинників протидії маніпулятивному впливу медіа виступає психологічна стійкість особистості. Під психологічною стійкістю розуміють здатність людини підтримувати емоційну рівновагу, зберігати критичність мислення, внутрішню стабільність та навички самоконтролю в умовах інформаційного навантаження, невизначеності й емоційного напруження. У медіапросторі, що характеризується постійним надлишком інформації, тривожним контентом і маніпулятивними повідомленнями, саме психологічна стійкість постає важливою передумовою збереження психічного благополуччя та інформаційної безпеки особистості.

Особливої значущості питання психологічної стійкості набуває в умовах воєнного стану та суспільної нестабільності. Тривале перебування в інформаційному полі, насиченому негативними новинами, повідомленнями про загрози, втрати й кризові події, здатне спричиняти емоційне виснаження, підвищену тривожність, відчуття безпорадності та інформаційну перевтому. У таких умовах людина стає психологічно вразливішою та більш схильною піддаватися маніпулятивним впливам. Відповідно, серед важливих чинників формування психологічної стійкості слід виокремити розвиток навичок інформаційної гігієни, обмеження надмірного споживання медіапродукції, вироблення критичного ставлення до інформації, а також здатність свідомо регулювати власну взаємодію з медіапростором.

Одним із найдієвіших інструментів протидії маніпулятивному впливу сучасних медіа виступає критичне мислення. Як зазначають Н. Грона. Н. Пономаренко, О. Семеног, критичне мислення охоплює здатність особистості аналізувати інформаційні повідомлення, перевіряти достовірність фактажу, оцінювати логічну обґрунтованість тверджень і виявляти прояви суперечливості та маніпулятивних прийомів [4]. Розвинене критичне мислення дає змогу людині уникати поверхового сприйняття інформації та формує здатність до самостійного оцінювання подій, а не лише орієнтації на емоційні реакції чи домінуючі суспільні настрої.

Із критичним мисленням тісно перегукується поняття медіаграмотності. В. Вітюк тлумачить медіаграмотність як спроможність особистості свідомо сприймати, аналізувати, оцінювати та інтерпретувати медійний контент [1]. Медіаграмотна людина розуміє принципи функціонування медіасистеми, здатна розпізнавати можливі механізми маніпулятивного впливу та критично ставиться до отримуваних повідомлень. У сучасних реаліях медіаграмотність постає не просто освітньою компетентністю, а й вагомим чинником психологічної безпеки особистості.

Невіддільним складником медіаграмотності є інформаційна гігієна, що передбачає свідоме й безпечне споживання інформаційного контенту. Вона охоплює регулювання часу, проведеного в медіапросторі, свідомий вибір достовірних джерел, уникнення надмірного контакту з негативним контентом, перевірку правдивості повідомлень і дотримання психологічно безпечних моделей взаємодії з медіа. Здатність регулювати інформаційне навантаження допомагає особистості знижувати рівень емоційного виснаження та підтримувати психологічну рівновагу за умов безперервного інформаційного потоку.

М. Діденко та О. Зелінська акцентують, що вагомим засобом протидії маніпулятивним впливам є підвищення рівня обізнаності суспільства щодо механізмів психологічної маніпуляції та способів інформаційного тиску [5]. Особа, яка усвідомлює принципи дії маніпулятивних технологій, здатна оперативніше виявляти приховані форми впливу та критично осмислювати зміст інформаційних повідомлень. Відтак розвиток медіаграмотності, критичного мислення та психологічної стійкості становить сьогодні одну з ключових умов забезпечення психологічної безпеки особистості в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, масова свідомість є складним соці-

ально-психологічним феноменом, який формується внаслідок взаємодії великої кількості людей та перебуває під постійним впливом інформаційного середовища. Вона характеризується емоційністю, мінливістю, схильністю до навіювання та високою чутливістю до зовнішнього інформаційного впливу. Поведінковим проявом масової свідомості виступає масова поведінка, яка може бути як конструктивною, так і деструктивною залежно від домінуючих суспільних настроїв та характеру інформаційного впливу.

Сучасні медіа мають значний вплив на свідомість, емоційний стан та поведінку людини, використовуючи різноманітні психологічні механізми та маніпулятивні технології. Особливу небезпеку становлять емоційні маніпуляції, дезінформація, інформаційне перевантаження та некритичне сприйняття медіаконтенту. Водночас важливими чинниками протидії маніпулятивному впливу сучасних медіа виступають психологічна стійкість особистості, емоційна саморегуляція, критичне мислення, медіаграмотність та дотримання принципів інформаційної гігієни. Формування цих якостей є необхідною умовою психологічної безпеки людини в умовах сучасного медіапростору та інформаційного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вітюк Н. Особливості дискурсу політичної пропаганди в умовах інформаційно-психологічної війни. *Збірник наукових праць. Психологія.* 2019. Вип. 24. С. 29–38. https://doi.org/10.15330/psp.24.29-38
2. Горбик Р., Дуцик Д., Шалайський С. Ефективність протидії російській дезінформації в Україні в умовах повномасштабної війни. Аналітичний звіт. ГО «Український інститут медіа та комунікації», 2023. 66 с.
3. Гришин М. Маніпулятивні технології у соціальних медіа: основні тактики. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія.* 2024. Вип. 3(13). С. 17–26. https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.3.2
4. Грона Н., Пономаренко Н., Семеног О. Формування навичок інформаційної гігієни студентської молоді в умовах неформальної освіти (досвід партнерських проєктів закладів фахової передвищої та вищої педагогічної освіти). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал* / [редкол.: А. А. Сбруєва, М. А. Бойченко, О. А. Біда та ін.]. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2024. № 4 (138). С. 235–259. https://doi.org/10.24139/23125993/2024.04/235-259
5. Діденко М. М., Зелінська О. В. Інформаційно-психологічний вплив на людей під час війни. *Вісник студентського товариства ДонНУ імені Василя Стуса.* 2022. Т. 1. Вип. 14. С. 211–214.
6. Кісіль З. Р., Швець Д. В. Психологія суспільної свідомості: Навчальний посібник у схемах, таблицях, коментарях. Одеса : Видавництво ОДУВС, 2023. 139 с.
7. Кудерміна О. І., Казміренко Л. І., Власенко С. Б. Соціальна психологія. Київ, 2020. 243 с.
8. Мамонтова М. В. Маніпулятивні впливи як виклик на життєвому шляху людини. *«Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я»:* Збірник матеріалів конференції (22 листопада 2019 р.). Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 148–150.
9. Невельська-Гордєєва О. П., Нечитайло В. О. Маніпуляції як засіб інформаційно-психологічного впливу у інформаційній війні. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.* 2021. № 3 (50). С. 71–83. https://doi.org/10.21564/2663-5704.50.235389
10. Паскевська Ю. А. Психологія масової поведінки: навчальний посібник для студентів спеціальності «Психологія» денної та заочної форм навчання. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 70 с.
11. Психологія мас : конспект лекцій / укладачі : П. І. Сахно, К. С. Сахно. Суми : Сумський державний університет, 2022. 116 с.
12. Шипуліна Н. О. Масова свідомість, чинники її формування та впливу: теоретичне обґрунтування. *Соціально-психологічні технології розвитку особистості :* зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів (м. Херсон, 22 квітня 2021 р.). Херсон : ФОП Вишемирський В.С., 2021. С. 458–460. https://ekhsuir.kspu.edu/handle/123456789/13732

Дата першого надходження статті до видання: 12.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.11.2026